

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Алексєенко-Лемовська Людмила Владиславівна
т.в.о. начальника управління Державної служби
якості освіти у Київській області
64178171@gmail.com

Зміни, що відбуваються в сучасній системі освіти, визначаються потребою підвищення кваліфікації і професіоналізму педагогів, їх професійної компетентності. На сьогодні актуалізуються питання якості освіти та якості освітньої діяльності, що передбачено у правовому забезпеченні національної освіти, оновленій нормативно-правовій базі України (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» тощо). Домінантою цих змін є людиноорієнтована освіта, тобто освіта для особистості, а її серцевиною є розвивальний, культурно-творчий зміст навчання і виховання відповідальної, компетентної особистості. Зазначається, що освіта є державним пріоритетом, який забезпечує інноваційний, соціально-економічний та культурний розвиток суспільства.

Відповідно до законодавства України до інституційного аудиту, метою якого є оцінка якості освіти та якості освітньої діяльності закладу освіти, залучаються експерти – педагоги, які пройшли атестацію та/або мають вищу кваліфікаційну категорію, керівники (заступники керівників) закладів освіти, які пройшли інституційний аудит, а також інші спеціалісти з вищою професійною освітою та/або професійною кваліфікацією педагога, стажем практичної роботи в закладі освіти не менше 5 років та пройшли відповідну підготовку. Компетентний фахівець характеризується знаннями у своїй предметній галузі, особистісно-гуманістичною спрямованістю, володінням сучасними педагогічними технологіями, здатністю до інтеграції досвіду, креативністю у професійній сфері, наявністю рефлексивної культури. Однією з найважливіших складових професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників є соціально-психологічна компетентність, що охоплює сферу методів формування набору знань і навичок і визначає залежність розвитку цієї компетентності від якості професійної діяльності.

Компетентнісний підхід як предмет наукового дослідження в системі освіти був у сфері інтересів таких науковців: Н. Бібік, О. В. Глузман, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. В. Савченко та ін. Компетентнісний підхід полягає у зміщенні акценту з накопичення нормативних знань, умінь і навичок на культивування та розвиток вміння прагматично діяти, застосовувати індивідуальні прийоми та досвід успішної діяльності у робочих ситуаціях та соціальні практики [2]. Загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, спрямована на комплексне засвоєння знань і методів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує свій потенціал у різних сферах життя [5].

Основні кваліфікаційні характеристики педагогічного персоналу визначаються відповідно до штатних вимог. Кваліфікація педагога-практика повинна відображати загальнокультурну, загальнопрофесійну та професійну компетентність.

У психолого-педагогічних джерелах існує декілька підходів до визначення феномена професійної компетентності, таких як прагматичний і функціональний, аксіологічний, універсальний, особистісно-прагматичний.

Психологічний аналіз необхідний для складання психологічних характеристик, а також для розуміння психічних процесів у поєднанні з педагогікою, оскільки цілі виховання формулюються в психології як характеристика якостей особистості.

Компетентнісна модель намагається збагатити навчальний процес особистісним почуттям. Йдеться про те, щоб освіта акцентувала увагу на результатах освіти. Результатом є не обсяг засвоєної інформації, а здатність людини діяти в проблемних ситуаціях. Можна виділити наступні принципи цієї моделі: 1) принцип підпорядкування знань навичкам і практичним потребам; 2) адаптація навчальних цілей до підготовки до життя; 3) орієнтація на все життя та самоосвіту.

Оскільки педагогічна професія є як перетворюючою, так і управлінською, поняття професійної компетентності вчителя передбачає єдність його теоретичної та практичної підготовленості до здійснення педагогічної діяльності, що характеризує його професіоналізм. У зв'язку з цим професійна компетентність визначається рівнем професійної готовності до роботи [1].

Необхідною складовою професіоналізму особистості є професійна компетентність. Для того, щоб здобути професіоналізм, необхідно мати відповідні здібності, бажання та риси особистості, бажання постійно вчитися та вдосконалювати свої навички.

Є сім ключових освітніх компетентностей: аксіологічна, культурологічна, навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова та самовдосконалення [6].

Зокрема, соціальна та міжособистісна компетентність передбачає критичний огляд певного аспекту соціального розвитку, визначення зв'язку між сучасними та минулими подіями, усвідомлення важливості політичного та економічного контексту, освітніх та професійних ситуацій, оцінку соціальних подій, пов'язаних зі здоров'ям, споживання та навколишнє середовище, художні твори та розуміння літератури; комунікативна компетентність передбачає слухання та врахування думки інших людей; сприйняття мовлення та вміння говорити, читати та писати кількома мовами; публічно виступати, обговорювати.

Професійна компетентність педагога – це здатність вирішувати професійні проблеми, завдання в умовах професійної діяльності; обсяг знань і навичок, що визначають результативність і результативність роботи. Це поєднання особистих і професійних якостей. Ця компетентність визначається вмотивованим прагненням до продовження освіти та самовдосконалення, творчим та відповідальним ставленням до своєї професії. Успіх педагогічної діяльності залежить від уміння та вміння кожного педагога-практика мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову роботу, раціонально будувати свою діяльність, керувати своїм емоційно-психологічним станом, розкривати потенціал, бути творчою.

Отже, професійна компетентність педагога-практика включає предметний (спеціальний), психолого-педагогічний, диференційований педагогічний, соціально-психологічний та рефлексивний компоненти. Зокрема, соціально-психологічна компетентність формує у педагогів-практиків ціннісні орієнтації, а також готовність до творчої самореалізації у педагогічній діяльності. Така компетентність передбачає здатність до самоаналізу, здатність критично оцінювати та переглядати якість діяльності, аналізувати. Психолого-педагогічна компетентність розглядається як наявність базових психолого-педагогічних знань і вмінь, що визначають успіх у виконанні широкого кола освітніх завдань; вміння організувати навчальний процес; вміння встановлювати педагогічно доцільні стосунки з учасниками освітнього процесу, вміння створювати сприятливий мікроклімат для колективу. Рефлексія педагогічної діяльності або аутопсихологічна компетентність включає вміння усвідомлювати рівень власної активності, здібностей, знання методів підвищення кваліфікації, вміння виявляти причини слабких місць у виконуваних діяльності, бажання самовдосконалюватися [4].

Завданням педагогічної діяльності є створення умов для гармонійного розвитку особистості. Це досягається організацією середовища, управлінням різними видами діяльності та побудовою належної взаємодії.

Процес розвитку професіоналізму слід розглядати через внутрішні та зовнішні фактори. Завдання розвитку соціально-психологічної компетентності у педагогів-практиків досягаються в процесі професійної підготовки та перепідготовки, удосконалення соціально-психологічного інструментарію професійної навчальної діяльності.

Таким чином, викладене дає змогу зробити висновок, що у структурі професійно-педагогічної компетентності педагогів ключову роль відіграє соціально-психологічна компетентність, оскільки її формування дозволяє вирішувати професійні проблеми в процесі реалізації навчання, виховання та навчання. Суть професійної компетентності визначається структурою діяльності педагога-практика, що дозволяє розглядати її як функціональну складову. Соціально-психологічна компетентність розглядається як складова професійно-педагогічної компетентності педагога. Таким чином, поняття «професійна компетентність» та «соціально-психологічна компетентність» співвідносяться як загальні та одиничні відповідно. Це забезпечує ефективність навчального процесу, оскільки дає змогу науково реалізувати принципи, зміст і форми професійної підготовки, що передбачають здатність до самоаналізу, здатність критично оцінювати та переглядати якість навчальної діяльності, аналізувати використані прийоми та вправи з точки зору їх актуальності та ефективності.

Література

1. Edwards R., Nicoll K. Expertise, competence and reflection in the rhetoric of professional development. *British Educational Research Journal* – 2006. – № 32. – P. 115-131.
2. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*. – 2009. – № 2. – С. 51-60.
3. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. За ред. С. Д. Максименка. Суми. – 2015. – 430 с.
4. Марусинець М. М. Формування інтегральної психолого-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти. *Освітній простір України*. – 2018. – № 14. – С. 81–88.
5. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогіка і наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. – 2010. – № 3. – С. 16-23.
6. Sharmahd N., Peeters J., Bushati M. Towards continuous professional development: Experiencing group reflection to analyse practice. *European Journal of Education*. – № 53 (1), 2018. – P. 58-65.